Sociológia práva na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

V úvode musíme poznamenať, že štúdium sociológie práva má na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela dlhú tradíciu. Je to najmä preto, že od založenia fakulty bola zaradená do výuky ako povinný predmet a v súčasnom období vychádza z poznatkov a skúseností nadobudnutých počas prvých deviatich rokov pôsobenia.

Univerzita Mateja Bela vznikla 1. júla 1992 zlúčením pedagogickej a ekonomickej fakulty. Mesto Banská Bystrica má bohaté tradície najmä v rozvoji školstva a kultúry. Už v 13. storočí existovala v meste farská a neskôr mestská škola. V 17. storočí bolo založené jezuitské gymnázium a v tom istom storočí neskôr evanjelické gymnázium. Na tejto škole študoval a neskôr pôsobil ako rektor Matej Bel, podľa ktorého je pomenovaná aj univerzita. V 50. a 60. rokoch 19. storočia sa významným strediskom vzdelanosti na Slovensku stalo katolícke gymnázium s vyučovacím jazykom slovenským. V školskom roku 1856-1857 bola v Banskej Bystrici založená učiteľská preparandia, na ktorej sa zásluhou vtedajšieho biskupa Štefana Moysesa okrem nemčiny a latinčiny vyučovalo aj po slovensky. Už vtedy sa uvažovalo o zriadení vysokej školy v Banskej Bystrici. Tieto snahy sa vzhľadom na vtedajšiu politickú situáciu v Rakúsko-Uhorsku nedali uskutočniť. V školskom roku 1949-1950 bola v Banskej Bystrici založená pobočka Pedagogickej fakulty pri Slovenskej univerzite v Bratislave. Prvá vysoká škola v Banskej Bystrici vznikla v roku 1954. Bola to Vyššia pedagogická škola. 1. septembra 1964 bola založená pedagogická fakulta. V roku 1973 sa v Banskej Bystrici zriadilo detašované pracovisko Obchodnej fakulty Vysokej školy ekonomickej v Bratislave, z ktorého v roku 1977 vznikla fakulta ekonomiky služieb a cestovného ruchu. 1. júla 1992 fakulta prijala nový názov – Ekonomická fakulta VŠE, ktorý výstižnejšie charakterizuje jej orientáciu.

V súčasnosti má univerzita osem fakúlt. Právnická fakulta UMB si činnosťou od vzniku v roku 1995 získala svoje miesto medzi existujúcimi fakultami, ktoré v súčasnosti pôsobia na univerzite. Sociológiou ako hraničnou vednou disciplínou vo vzťahu k sociológii práva sa vo vyučovacom procese zaoberá filozofická fakulta, ako aj fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. V predchádzajúcom období sa výučbou sociológie zaoberala aj právnická fakulta, pravda v modifikovanej forme prispôsobenej potrebám právnických profesií.

Štúdium sociológie práva na právnickej fakulte bolo realizované prostredníctvom povinného predmetu s názvom *základy sociológie pre právnikov*. Od začiatku fungovania fakulty sa predmet vyučoval v rozsahu dvanástich jednohodinových seminárov. Zabezpečovaný bol katedrou teórie štátu a práva. Hlavnou učebnou pomôckou bola publikácia Emílie Bakošovej s názvom zhodným s pomenovaním predmetu. Študenti sa na seminároch pod vedením menovanej vysoko erudovanej pedagogičky oboznamovali so základnou problematikou všeobecnej sociológie a sociológie práva. Predmet zahŕňal aj prehľad hlavných smerov sociologického myslenia a sociológie ako vedy v 19. a 20. storočí a zároveň súbor možností komplementárneho prístupu pri výklade sociálnych javov a procesov. Pre bližšie ozrejmenie problematiky mali študenti možnosť oboznámiť sa s prehľadom najčastejšie používaných sociologických pojmov. Veľký význam učebnice pre právnu prax má časť, ktorá je venovaná sociologicko-právnemu výskumu. Spolupráca Katedry štátu a práva s inými rovnako zameranými katedrami pôsobiacimi na iných univerzitách, najmä s Katedrou teórie štátu a práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (v súčasnosti Katedra teórie práva a sociálnych vied UK), priniesla štúdiu sociológie nové poznatky.

Z hľadiska náplne výučby sociológie práva na Právnickej fakulte UMB možno konštatovať, že sa vyprofilovala z predmetu sociológie a predmetu právnej vedy, najmä teórie práva. Do študijného programu bolo zaradené po prvý raz v školskom roku 2003-2004 novelizované poňatie, pričom kontinuálne sociológia práva nadviazala na základy sociológie pre právnikov. Jej výučba je stále zabezpečovaná katedrou teórie štátu a práva, ktorá má pre úspešný rozvoj štúdia najväčšie predpoklady. V programovom systéme bol predmet pomenovaný názvom *základy sociológie práva*. Základnou študijnou pomôckou je rovnomenná publikácia Emílie Bakošovej, a Nadeždy Vaculíkovej. (Vydavateľské oddelenie PF UK Bratislava, 2003) Predmet je vo svojom počiatočnom štádiu koncipovaný ako jednosemestrálny, povinne voliteľný, vyučuje sa v rozsahu dvanástich jednohodinových seminárov. Jeho cieľom je hlbšie oboznámiť študentov práva s problémami fungovania sociálneho systému z hľadiska všeobecnej sociológie a sociológie práva. Keďže predmet poznatkovo nadväzuje na základy sociológie pre právnikov, zoznamuje študentov aj s prehľadom hlavných smerov sociologického myslenia a hlavnými sociologickými pojmami. Svoj rozsah dopĺňa o problematiku vedeckých prístupov k výkladu základných problémov sociológie práva od ich vzniku až po najmodernejšie ponímanie fungovania práva a právneho vedomia v občianskej spoločnosti. Študenti v priebehu semestra spoznávajú historický vývoj sociológie a sociológie práva, najvýznamnejšie teórie a smery sociológie práva, spoločenské javy a spoločenské procesy, ich vplyv na postavenie práva v spoločnosti, štruktúru a charakter právneho vedomia. Svoje poznatky rozvíjajú v oblastiach sociológie politiky, právnej kultúry, sociálnych inštitúcií. Časť semestra je venovaná problémom sociologicko-právneho výskumu. Študenti tak nadobudnú vedomosti potrebné pre budúcu tvorivú vedeckú činnosť. Oboznámia sa so základnými postupmi sociologicko-právneho výskumu, logickými zásadami vedeckej metódy, špecifikami projektu sociologicko-právneho výskumu, jeho druhmi, metódami a technikami. Samozrejme, naučia sa aj postupy spracovania výsledkov výskumu, ako vypracovať záverečnú správu výskumu a ako využiť výsledky výskumu v teórii a praxi.

S ohľadom na veľký potenciál uplatnenia znalostí študentov absolvujúcich základy sociológie práva plánuje Katedra teórie štátu a práva UMB do budúcnosti navrhnúť, aby bol do študijného programu fakulty zaradený výberový predmet sociologicko-právny výskum. Tu by študenti mohli realizovať svoj vlastný sociologicko-právny výskum zo zadaných alebo nimi navrhnutých tém. Výskumný materiál by potom mohol študentom poslúžiť ako základ postupu k vypracovaniu diplomovej práce.

Branislav Fridrich